

Anthony Bonner

In memorian

Ca n'Oleo

14 de maig de 2026

**Govern de les
Illes Balears**
Conselleria de Turisme,
Cultura i Esports

institut d'estudis
baleàrics

Han escrit, de Toni Bonner...

En Toni és un digne deixeble dels esperits inquiets que posaren fi a l'obscurantisme de l'Edat Mitjana.

Francesc Avellà

Un mallorquí que alguna vegada fou nordamericà... d'una gran cultura, degut a una curiositat insaciable i que sempre, sempre, ha sabut escoltar...un bon home, una bona i gran persona.

Jesús R. Jurado

...has contagiàt l'estimació per la natura, has demostrat que no hi ha barreres entre la recerca de la veritat i de la bellesa.

Joan Mayol

T'estim amb aquella fraternitat de l'ànima que, com deia Costa i Llobera, millor que la de sang uneix les vides. Gràcies per haver-te volgut fer mallorquí sense renunciar per res als teus orígens.

Francesc Moll

Els coneixements naturalistes d'en Toni units a la seva credibilitat, el seu atractiu ús del català i el seu sentit de l'humor varen ser vitals per consolidar i liderar el moviment de defensa dels espais naturals.

Xavier Pastor

M'ensenyà a posar noms a les plantes del paisatge que jo estimo. No és poca cosa.

Miquel Rayó

Un savi fàcilment assequible. La seva immersió a Mallorca ha estat un regal dels déus.

Josep A. Alcover

Vaig conèixer en Toni Bonner a les reunions des GOB el primers anys 1980, me va fascinar.

Pere Oliver

Tony Bonner

Home i pare

El meu pare va néixer a Nova York el 28 de febrer de 1928. Sa mare era suïssa i son pare, nord-americà de família anglosaxona.

Quan tenia tres anys, la família va anar a viure primer a París i després a Anglaterra, tornant dos anys més tard. Això, combinat amb el fet de tenir un institutriu francesa, va fer que fos bilingüe en anglès i francès, i potser també influís el fet que més tard es trobàs tan a gust a Europa.

Va estudiar a Harvard, on es llicencià en música. Havent decidit que volia ser compositor, just acabats els estudis es va embarcar cap a París per estudiar Composició amb Nadia Boulanger, professora molt coneguda entre els compositors del seu temps. A París és on va conèixer la meva mare, la neiorquesa Eve Eisenberg, una gran amant de la música que havia anat a París a fer un màster de francès i a estudiar filosofia a la Sorbonne.

Toni i Eve treballaren un temps a les oficines del Pla Marshall a París per poder-se independitzar dels seus pares i casar-se. El 1954 es traslladaren a Mallorca; un amic els havia contat les meravelles de l'illa: que es podia viure amb pocs doblers, i que l'illa era d'una gran bellesa. Llogaren una casa a Ca's Català, pensant quedar-hi un any, però es va allargar a quasi quatre, anys en què naixérem jo i la meva germana Deborah.

El 1958 partirem cap a Nova York, on en Toni va fer feina de crític de música. Però la Roqueta ja l'havia encisat, i al cap d'un any tornàrem a Mallorca, primer a Cala Major i després a Puigpunyent on va néixer el meu germà David.

Gràcies a contactes d'un amic traductor, va començar a traduir llibres a l'anglès. Entre ells, els poemes de François Villon i un recull dels Trobadors; el seu interès per la història i les llengües de l'edat mitjana ja eren patents. També traduí autors francesos més recents com Balzac i Jules Verne, i *Tots som iguals* de Josep Maria Espinàs, del català. Als anys setanta va ser quan va començar

a treballar amb Ramon Llull, primer com a traductor i després en moltes altres capacitats.

També va ser als anys setanta quan el seu amor pel món natural el va dur a formar part del grup d'apassionats de la natura que fundaren el GOB l'any 1974. Una de les seves primeres tasques al GOB, amb el suport de Xesc Moll, va ser la d'encetar la col·lecció de Manuals d'Introducció de la Naturalesa amb *Les plantes de les Balears*.

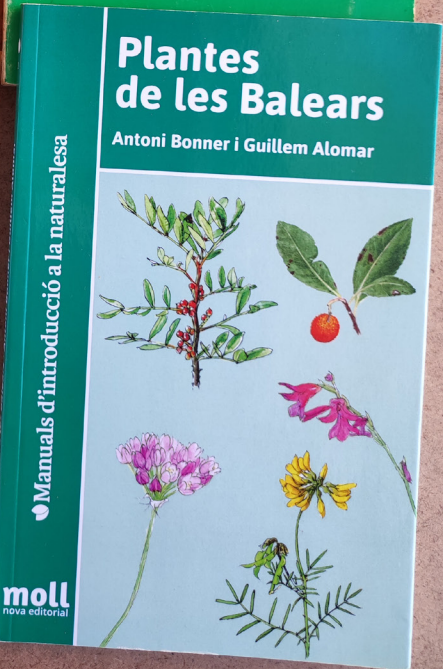
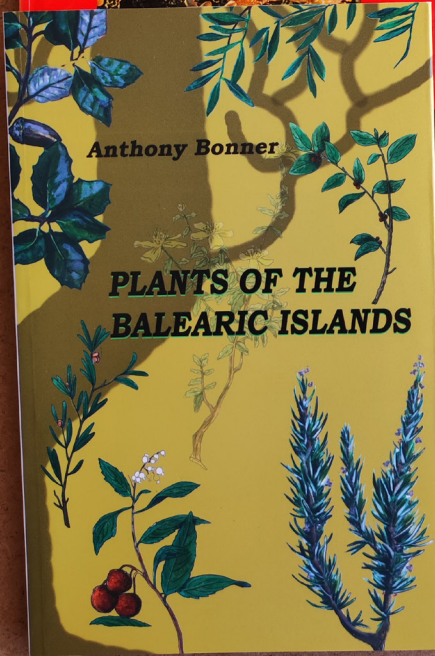
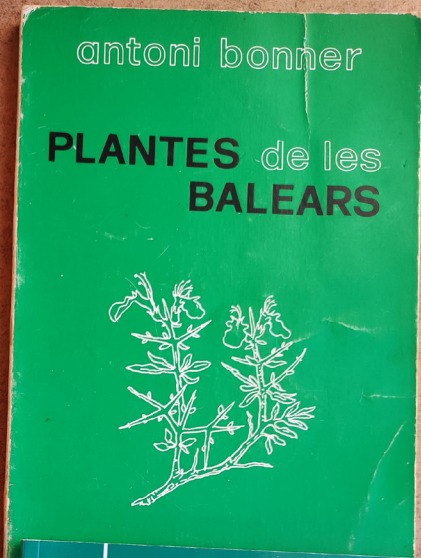
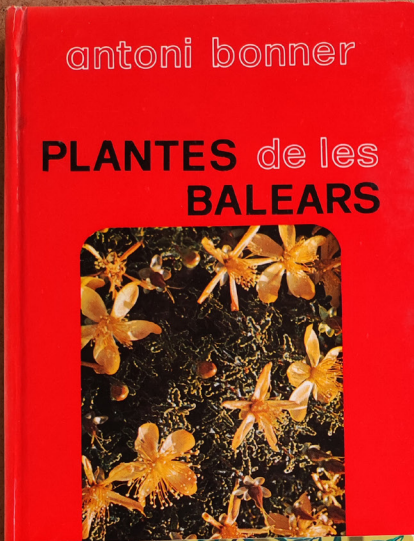
En aquests mateixos anys es va tornar a dedicar a la música, no professionalment, sinó com a passió, i amb tres altres músics va formar la Camerata Barroca de Puigpunyent, un quartet de vida breu però intensa dins el llavors poc conegut món de la música barroca a l'illa.

Més endavant va centrar tots els seus esforços en el lullisme, una dedicació que li va durar fins poc abans de morir.

Amb n'Eva va compartir no només tota una vida, sinó també infinites lectures, reflexions i molta, molta música. La va perdre dos anys i mig abans de morir ell; havien estat casats 71 anys. En Toni ens va deixar el 8 de desembre del 2025, en pau i a casa seva.

Aina Bonner

Portades dels llibres *Plantes de les Balears* de Antoni Bonner.

Amb Jean Ives Lessouef, director del Jardí Botànic de Brest.
Foto: Jesús Jurado

Botànic

La invitació a escriure una introducció a aquest reconeixement de la figura de Toni Bonner per la seva obra científica i divulgativa m'ha produït una profunda sensació de goig i agraïment. La seva forma de ser, senzilla i discreta, ha estat una llum per a molts dels nous naturalistes illencs que han llegit *Plantes de les Balears*.

La publicació del llibre el 1976, en la nostra llengua, va ser clau en la iniciació a la botànica per part de molts de naturalistes durant la transició. Era un temps d'ebullició cultural que coincidia en la mort de Franco i amb la renaixença de la nostra cultura per part de l'Obra Cultural Balear i altres institucions. Molta gent havia emigrat del camp a les ciutats i que es vivia d'esquena a la natura. En aquest context, un americà instal·lat a Puigpunyent va saber connectar amb la gent del poble, a qui s'havia despertat la curiositat envers la naturalesa en general i la flora en particular.

Amb el llibre d'Anthony Bonner, qualsevol persona amb un mínim de coneixements naturalístics podia endinsar-se pels espais naturals de Mallorca: Bellver, l'alzinar de Menut, el savinar des Trenc, l'albufera de Mallorca, els altius cims de la serra, etc. Es podien anar identificant la majoria de plantes i flors que sortien al llibre. Ens va iniciar, sense adonar-nos, en el món fascinant de la botànica, sense deixar de banda les curiositats i singularitats de les diferents illes Balears.

Després de dues dècades de la publicació, encertadament, Toni Bonner va anar fent revisions i actualitzacions, fins a 12, evitant que quedés desfasada i oblidada, i que pogués arribar a tots els amants de la nostra terra, així com a molts estrangers que adquirien aquesta flora traduïda a l'anglès.

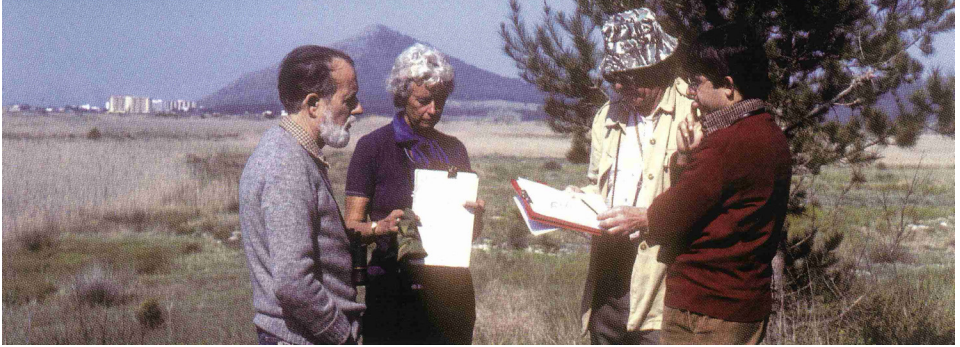
A la dècada dels anys 70 jo era un jove aficionat a l'ornitologia acabat d'afiliar al GOB, amb molta curiositat i ganes d'aprendre. Llegia el full dominical de *Defensa de la Naturaleza* (1971-1979) del Diari de Mallorca (on col·laborava Bonner) i m'identificava amb Gerald Durrell a Corfú.

A en Toni Bonner el vaig conèixer a unes xerrades de la Societat d'Història Natural a l'Institut Lluïà. Era molt educat i amable, amb una barba blanca que imposava respecte, i que parlava un català perfecte. Passaren uns anys i, a una excursió ornitològica, vaig coincidir amb el botànic que havia publicat el famós llibre *Plantes de les Balears*. Tot cohibit, li vaig comentar que m'agradaria conèixer les plantes però que ho trobava molt difícil. Ell, tot somrient, em va dir que anés amb ell i que apuntés el nom de les que anava ensenyant-me.

Aquesta topada va ser l'inici d'una grata i llarga amistat que no va minvar en el discurs dels anys. Les meves primeres passes van ser seguides i recolzades pel mestre. Cada nova publicació, per petita que fos, era ben rebuda per en Toni. Periòdicament, l'anava informant de les novetats florístiques, dels canvis nomenclaturals, així com de troballes que anaven fent els joves botànics: Pere Fraga, Maurici Mus, Joan Rita, Josep Antoni Rosselló, Llorenç Sáez, Néstor Torres, etc.

Gràcies per la teva llum en un temps de penombres. El teu llibre va il·luminar la senda de la botànica per a molts de mallorquins i naturalistes. En un llenguatge planer i entenedor, has sabut arribar a la gent del poble. Toni, moltes gràcies.

Guillem Alomar

Parc de s'Albufera, 1985. Anthony Bonner, Pat Bishop, Peter Conder (Royal Society for Protection of Birds) i Joan Mayol (Director del Parc).

Naturalista

Imagineu un esperit inquiet i sensible que viatja de la seva Amèrica nativa a la modernitat cultural del París dels anys 50 per ampliar els seus estudis musicals... i tocar jazz. Allà sent parlar d'una illa càlida i calma, coberta de palmeres, un Hawaii europeu. Toni Bonner, no és altre l'artista, hi viatja encuriós. Troba una terra molt diferent de la publicitada -això sí, tranquil·la aleshores- i impensadament s'hi estableix, recalant més tard a un casalot de Puigpunyent en un entorn rural ben conservat, un balcó sobre una vall de natura mediterrània exuberant.

En Toni s'americà, com va ser batejat al poble, és una persona d'interessos diversos i copsa l'atractiu de la fauna i la flora. Els seus veïns coneixen bé les herbes, flors i animals, però quan intenta les consultes bibliogràfiques o l'assessorament científic, Mallorca es més sahariana que hawaiana. Sols un grup minúscul de dilectants, agrupats a la Societat d'Història Natural, constitueix el capital humà. Quant al bibliogràfic, les dues obres de Guillem Colom, *Biogeografia de las Balears* i *El Medio y la Vida*, són tot el que hi ha disponible. La darrera obra de botànica publicada al país té quasi un segle: *Flora de las Islas Balears* de Francesc Barceló i Combis, datada el 1880.

Toni Bonner estimula un grupet de naturalistes novells, més proveïts d'illusió que d'experiència, a intentar una obra divulgativa que faci accessible la identificació, les dades bàsiques de les espècies i permeti la interpretació dels fenòmens naturals. Hi engresca alguns estudiants de zoologia, -qui escriví això, entre d'altres-, un entomòleg, un geòleg, fins i tot un editor, Moll, i la seva pròpia filla, Aina, d'excel·lents qualitats per al dibuix. En Toni as-

Celebració del 20é aniversari del GOB. D'esquerra a dreta: Toni Bonner, Xesc Moll, Josep Casasayas, Xavier Pastor, Xisco Avellà i Miquel Rayó. Al fons Joan Mayol.

sumeix la redacció del capítol de Botànica. Fracassarem, afortunadament. El projecte d'un llibre general sobre la natura insular va ser víctima d'incompliments d'alguns dels còmplices. En definitiva, es va haver de sacrificar per fer néixer una col·lecció, sèrie que agrupa avui una quinzena de títols i que probablement continuarà aportant molt i molt bo a la divulgació naturalista. Per això dic que el fracàs va ser afortunat. Si haguéssim tingut èxit, hi hauria un llibre, no quinze.

No és necessari insistir en el fet perfectament notori que el llibre de Bonner és un referent, una fita. La *Flora de Mallorca* del pare Bonafè no començà a publicar-se fins alguns anys després. Toni Bonner, per tant, trobava un espai ampli i un públic àvid. La nova societat urbana illenca no havia perdut les arrels rurals, i l'interès per la natura era molt estès.

M'abelleix remarcar algunes característiques del llibre d'en Bonner. La selecció de les espècies és òptima i descriu totes aquelles fàcils d'observar. El text combina dades botàniques, biogeogràfiques, biològiques, etnològiques i culturals de manera que resulta tant una obra de consulta com de lectura. Perquè, a més, el llibre està molt ben escrit, amb sobrietat, però sense l'aridesa de la ploma científica. L'interès del públic i la qualitat del producte s'han combinat per un èxit editorial indiscutible: 10.000 exemplars distribuïts inicialment per Sa Nostra, que aleshores ofería als clients un llibre el dia de Sant Jordi, nou edicions comercials en català i quatre en anglès, amb una tirada total de 31.000 exemplars. Unes

xifres que molt poques obres literàries han assolit al nostre àmbit cultural. El Bonner és el major *best-seller* de la botànica de la història de la llengua catalana i ben probablement de tot l'Estat.

Cal destacar també, i de manera molt especial, que *Les plantes de les Balears* és l'obra d'un autodidacte de formació humanística i no científica. Quan Bonner s'interessa per la botànica, té eines limitadíssimes: una clau de la flora francesa i alguna obra de caràcter general. El seu instrumental es limita a una lupa compta-fils; manté contactes amb el pare Bonafè i els Llorens - pare i fill- i accedeix a consultar les obres antigues i poca cosa més. Fa a pols cada identificació i, a poc a poc, acumula dades, esbandeix dubtes i ajusta la informació com les peces d'un trencaclosques. A cada excursió, alguna mostra, alguna nova planta determinada, un nom nou a la llista. La coneixença s'acumula. De fet, el manual és una síntesi dels seus coneixements aconseguits, trescant garrigues i comellars, observant amb atenció i dedicant temps i tenacitat a l'objectiu, la qual cosa no s'entén sense considerar un darrer ingredient: l'estimació.

La mateixa estimació que ha sabut posar a la llengua catalana, que domina, al lullisme o a la música, per exemple. Una estimació que ha sabut contagiar al seu voltant. Tornant a la botànica, el llibre ha contribuït a enamorar de la vida vegetal a moltes persones i, per tant, ha fet un proselitisme impagable en favor de la natura de les Illes Balears.

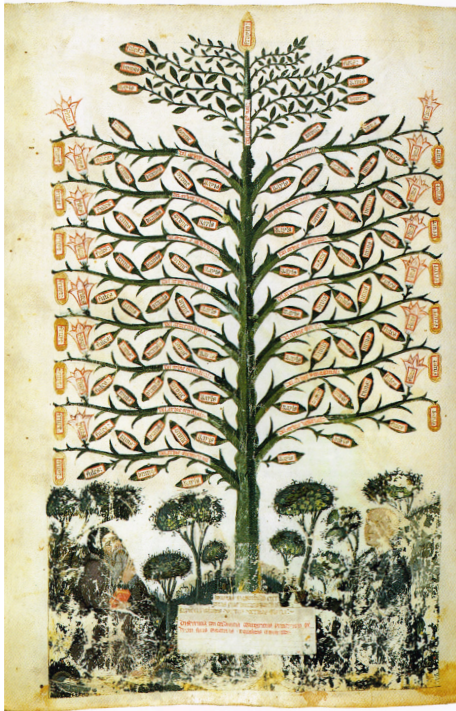
Lul-lista

“Qualsevol que examini, per exemple, els escrits científics de Plini o les històries naturals baconianes del segle XVII es trobarà immers en un fangar”.

Toni Bonner citava aquestes paraules de Thomas Kuhn a un article que publicà a la revista *L'Avenc*, l'any 1983. Amb elles, volia descriure la situació a què s'enfrontava Ramon Llull en escriure les seves obres. Possiblement, però, reflectien també el sentiment que ell mateix experimentà en acostar-se als anys setanta, a la figura de Ramon Llull de la mà de la bibliografia a l'abast. El “fangar” on les dades bibliogràfiques, el catàleg de les obres i la teoria lul·liana, s'hi arremolinaven com a nebuloses entorn d'alguns tòpics ancestrals. La necessitat de paradigma fou l'esperó dels primers anys d'estudi que Bonner dedicà a Ramon Llull. De fet, explicitava allò que ja havia posat en pràctica a l'article que inaugurà la seva bibliografia com a lul·lista.

En efecte, el treball “Problemes de cronologia lul·liana”, publicat a la revista *Estudios Lulianos* l'any 1977, no era un exercici més per combinar dades i aventurar hipòtesis. S'hi formulaven uns principis sistemàtics per dividir l'opus lul·lià en cicles, argumentant com una determinada versió de l'Art caracteritzava necessàriament totes les obres escrites a l'àmbit de durada del cicle. Ben aviat, aquesta tesi resultaria de gran eficàcia perquè, més enllà de la seva aplicació en la cronologia en les obres de Ramon Llull, estimularia una sèrie d'estudis, de Bonner mateix i d'altres estudiosos, que han posat de manifest la profunditat teòrica dels canvis en les distintes formulacions de l'Art.

La revisió del catàleg de les 280 obres de Ramon Llull, seguint l'aplicació dels principis indicats, era inclosa com apèndix en els dos magnífics volums de *Selected Works of Ramon Llull*, que s'estamparen a Princeton, als Estats Units, l'any 1985. L'obra era, en molts sentits, pionera. S'oferia per primer cop, en una llengua moderna, una recopilació de les obres més representatives de Ramon Llull. Per a la traducció, a més, no s'havia acudit als textos rebuts, sinó que s'havia dut a terme una autèntica edició crítica prèvia, de forma que el text resultant millorava totes les edicions anteriors. Això es posà més clarament de manifest amb l'edició catalana de l'obra, que aparegué l'any 1989 a Palma, amb el títol *Obres selectes de Ramon Llull*. Aquesta preocupació per una edició crítica dels textos lul·lians fou el motor de la seva activa participació al Patronat Ramon Llull, que edità la *Nova Edició de les Obres de Ramon Llull*.

Música

Un caire important en la polifacètica personalitat d'en Toni Bonner és el seu profund coneixement de la música. I, com tot el que fa, el podem qualificar de savi humil.

Al seu país s'interessà ben aviat per la música de jazz. Després, estudià composició a la Universitat de Harvard amb Walter Piston i Irving Fine, i, més tard a París, amb la professora Nadie Boulanger; tots ells magnífics professors. L'any 1954 ve per primera vegada a Mallorca amb la intenció de dedicar-se a compondre. Segons diu, ni sabia on era la nostra illa, però li havien dit que aquí la vida era molt barata. Interromp l'estada a Mallorca per tornar als Estats Units, on exerceix la crítica musical en el periòdic New York Herald Tribune durant els anys 1958 i 1959. Llàstima que, més tard, no el poguéssim guanyar com a crític d'un dels nostres diaris.

Torna a Mallorca i, poc després, el seu elevat esperit autocrític fa que deixi de compondre, insatisfet amb la seva obra. El seu opus comprèn un Trio per a piano, violoncel i clarinet, una Suite per a piano i un cicle de Cançons per a soprano i quatre instruments, a més de diverses obres que romangueren inacabades. He de confessar, avergonyit, que mai no he tocat en públic la seva Suite, cosa que sí que va fer el bon amic, ja traspassat, Ignasi Furió. Les Cançons foren interpretades pel conjunt Solistes de Mallorca, sota la direcció d'Agustí Aguiló.

Deixà de compondre i es dedicà a la traducció. Iniciant la seva immensa tasca dedicada a Ramon Llull, però no abandonà la música. Va dur dels Estats Units totes les peces metàl·liques per construir un clavicèmbal i el tècnic, Jaume Vidal, ho va completar amb les parts de fusta. D'aquesta manera, aconseguí un instrument que, en aquells temps, era pràcticament inexistent a Mallorca. Creà la Camerata Barroca de Puigpunyent amb el violinista Serafi Nebot, el violista Fernando Villar i el contrabaixista Andreu Ackermann. Gràcies a ells, es pogué escoltar a Mallorca música barroca interpretada amb criteri historicista i amb l'autenticitat que li atorga va la sonoritat del clavicèmbal. Feren quatre concerts a Puigpunyent i quatre a Palma. En alguns, participà

la cantant Marlies Werthwein. La seva activitat anà minvant per falta de temps i acabà del tot quan Ackermann va obtenir una plaça de contrabaix a l'Orquestra Simfònica de Viena, com qui no diu res.

L'interès d'en Toni Bonner s'estén també als orgues històrics, tan abundants a Mallorca. Mai no va fer concerts d'aquest instrument, però sovint anava a tocar els orgues de Sant Jeroni, El Socors i la parròquia de Banyalbufar. En aquest darrer poble succeí que, quan va demanar permís per anar a tocar l'orgue històric, li digueren que sí, però que no tocàs el nou orgue electrònic que acabaven de regalar a la parròquia. Tenien més gelós un modern orgue, fabricat en sèrie, que el seu joiell organístic del segle XVIII! Era un temps on encara no hi havia consciència de la riquesa que teniem amb els nombrosos instruments històrics. Sortosament, això ha canviat.

Resumint, podem dir amb tota justícia que, també en l'aspecte musical, ha estat un vertader luxe per a Mallorca la presència de l'entranyable persona d'en Toni Bonner.

Joan Moll

IUBILATI (música antiga, flutes de bec).

Programa de les peces interpretades al memorial:
Ductia.

Ad mortem festinamus / Stella Splendens.

Dame que je n'os noumer / Gaudeamus igitur.

Lamento di Tristano - La Rotta.

Intèrprets: Francesc Cubells, Francesc Crespi,
Toni Borràs, Francesc Huguet, Ignaci Furió i Lluç Mas.

Han escrit, de Toni Bonner...

Cents, pot ser milers de persones, han transitat pels caminols de la muntanya amb un «Bonner» a la ma. Amb ell, han identificat les plantes... han après a protegir-les i a conservar-les.

Cristófol Guerau de Arellano Tur

Siguiendo los pasos del Archiduque Luis Salvador...texto muy ámplio y bien organizado, fácil de leer, *Plantas de les Balears* fue y siempre es una joya...

Enrique y Heidi Gildemester

...prodigi d'amenitat d'una de les matèries més avorrides del món, la botànica... *Magister honoris causa*.

Pere Llofriú

No exagero si dic que l'autor i aquella publicació han esdevingut catalitzadors inseparables de la popularització a Mallorca de la nova consciència ambiental.

Leonard Llorens

La *Scientia amabilis* mai no podia haver tengut cap ambaixador d'una categoria tan extraordinària.

Josep A. Rosselló

Plantas de les Balears ha estat una eina imprescindible per a tots els que estimen la Natura.

Néstor Torres

Jardí Botànic de Sóller, 2009. Homenatge del Govern Balear i del Jardí Botànic de Sóller dirigit per Pep Lluís Gradaille, a Toni Bonner.

D'esquerra a dreta. Pere Oliver (Director General d'I+D+i), Pep Lluís Gradaille (Director del Jardí), Pere Serra (President del Grup Serra), Toni Bonner i Andreu Ramins (Fundación Sa Nostra).

Han escrit, de Toni Bonner...

L'abril de 2009, el Jardí Botànic de Sóller va ser escenari d'un acte de reconeixement a Toni Bonner. En aquesta ocasió, es va publicar un fulletó (*Per noltros...com mentres...*) amb escrits d'admiradors de la seva obra, dels qual hem extractat, aquí i a pàgines anteriors, algunes frases.

Carles Amengual

Veure les plantes amb el guiatge d'en Bonner va acompanyat del sentiment de meravellar-se -com en Ramon Llull- amb la seva contemplació.

Pep Bonet

El seu llibre ha estat un dels referents de la meua vida.

L'admiració per en Toni ve de la seva capacitat per assolir coneixements i saber transmetre'ls. El seu llibre és un resultat i compendi de les seves virtuts [constància, agilitat mental, perspicàcia].

Mateu Castelló

Un expert, de visió molt més àmplia i cultivada que els floristes acadèmics convencionals. És mallorquí des de fa molt de temps.

Ramon Folch

Col·laboren: